

malena mesta moje županije (60)

STRIZIREP

NAŠI REPORTERI NA DAN sv. FILIPA, 11. LISTOPADA, BILI SU PUTNICI NAMJERNICI U KAMEŠNIČKOJ OAZI NEDIRNUTE PRIRODE

U USNULOM SELU KORPARA ne striže se nit' se šiša

'SELO SE POČELO NAPUŠČAT kad se počelo odlaziti na rad u Njemačku, tako da nema kuće iz koje nisu bila dva čovika vanka', pripovijeda Ivan Anđelić Pavušin u zaseoku Medići. Misto sa samo četiri prezimena, skrito u kamešničkom prostranstvu, izgrađeno je ponajviše zaradom od korparenja po Češkoj. Kamene kuće se danas obnavljaju, a zablistaju i nove, s bazenima...

Dragica i Ivan Anđelić ispred svoga 'toploga gnijezda' u Strizirepu

Župnik don Ivan Ujević, Ivan Anđelić i Nediljko Janković zagangali su u zaseoku Medići

PIŠE:
STIPE
KRCE

SNIMIO: NIKOLA VILIĆ/CROPIX

Strizirep (strići i rep) ime je malenog mjesta, skritog u kamešničkim brdskom prostranstvu, petnaestak kilometara od Pons Tihurima, daklem Trilja. A u koje se iz rečenog grada na Hippusu, Cetini, može stići preko Veliča i Vrpolja, a i preko Budimira i Vrandolca. I koje se do 1921. "imentovaše", zvaše Strizirep, a teritorijalno pripadaše Imotskoj krajini.

Ilevo nas u tom malenom trljskom mjestu vidjeti striže li, šiša li još tko škarama ovce i strižu li još magarci onim svojim velikim ušima, za koje narod nekad govoraše, e da su one, velike uši, pouzdan znak mudrosti, kako u magarca, tako i u čovjeka. No, stari Joko Strizikesa tvrdaše, vidideder, da to "pravilo" vrijedi samo za magarca jerbo da vrijedi i za čovjeka, e da bi onda njegov brat Mitar Klepo bio stoput mudriji od njihovog Sivca. Ali nije, a da je e da bi mu brat Klepo napokon shvatio da pametniji popušta, baš kao što magarac davno shvati pa popušta i dopusti čovjeku da na njega stavi samar. A Mitar nikad ni u čemu ne popuštaše... Kako bilo da bilo, vazda bijaše svakako - i tako, i onako, i ovako, s repom i

nastavak na 8. stranici ▶

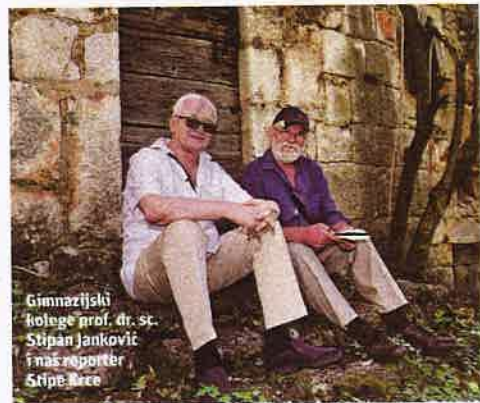
Crkva sv. Roka i groblje u Strizirepu

Trijnski gradonačelnik Ivan Bugarin

Putočani za neka nova prezimena, sa sveprisutnim Hajdukom

Gimnazijski kolege prof. dr. sc. Stipan Janković i naš reporter Stipe Arce

Trojac prezimenjaka Jankovića - Nediljko, Stipan i Luka

nastavak sa 7. stranice

bez repa, kako na repu događanja tako i sa "soli pod repom", baš kao što u svakoj kući po našim malenim mjestima, elem, bijaše "repašica", bukara i susaka od mirisava smrekova drveta, posuda za ispijanje vina i vode, s ručkom u obliku malog repa... I bijaše "repaša", drvenih stolaca naslonom. Toga više nigdje nije pa ni u Strizirepu. A bijaše onomad kad se ovamo prvi put uspenetrah sa stričevićem Antom s "fapom" punim cementa, onog godišta kad se donese Deklaracija o položaju i nazivu hrvatskoga književnog jezika i kad bijah maturant čuvene sinjske gimnazije, daklem daleke 1967. g. A domaćin nam nakon iskrcanog cementa ponudi "repaše" za "maloođaniti", odmortiti, i "repašicu" punu vina "za skvasiti tijn", grlo. Selo tada još uvijek vrvjase i od blaga i od čeljadi...

BILO NAS JE PU

NA SKOLA BAKA'

No kad nakon 33 godine drugi put hodoljubljah strizirepsku zaravan prostrtu na 633 metra nadmorske visine, zagrljenu Jagodnikom (782 m n/v), Čubića glavicom (710 m n/v), Bovanom (767 m n/v), Glavicom (753 m n/v)... starina Jure (72) "zapjeva": "Kad sam ja pošao u školu, a to je bilo 1939. godine, bilo nas je puna škola daka. A učiteljica je bila Ruža Blažević... I bilo je

sedadeset dimova, a u svakom najmanje petero-šestero čeljadi, pa ti izračunaj..." Baka Mara (90) tada mi ispred kuće, češljaću duge sijede raspletene pletenice, reče: "Ja se u cilomu životu nikad nisan ošišala, nikad nisan ostrigla pletenice." A 93-godišnji Nikola mi pripriči: "A ja san u životu prominjia šest vladara i moga san popit cilu bukaru repašicu vina. Sve dok mi se žel'dac nije popišmanija, pokvarija u Nimačkoi." Slavko (75) pak mi se potuži: "Ja san počeo radit sa 16 godina, a onda san otiša u Njemačku i tamo proveja 30 godina. Pa san s 58 otiša u penziju, a da san od 65 - bija bi umra. Težak je krvv tamo... Iman tri čeri i dva sina, ali tu niko od njizi ne živi. U selu nas ima oko stotinjak... Ocidilo se selo."

Kako ćemo vidjeti, elem, vrijeme ocijedi i iscijedi i ovo naše pitoreskno, slikovito i živopisno maleno mjesto u kojemu 1943. godine življaše 492 stanovnika, 1981. - 386, 2001. - 99, 2011. - 31, a 2021. jedan više nego prije deset godina - 33, koliko ih i mi zatekosmo na dan sv. Filipa (11. 10.), gdje nas dočeka još jedan topao dan produženog babljeg ljeta, bez uobičajenih listopadskih magli i kiša. Nekoč, onomad kad se znalo "ko vuče konce i ko šije kapu", ljudi besjediše: "Mnogo magle u listopadu, mnogo sniga u zimu." I: "Ako listopad velike vode vuče, u prosincu oštri vitri huče." Razvidno će biti, ni ta narodna mudrost više ne vrijedi, "sve je ošlo u prndec pa i vrime",

rekao bi Joko Strizikesa. Da, Joko, sve se promijeni, sve osim mjesećevih mijena i ljudske naravi. Niti u listopadu više lišće opada, niti se ljudi prestaju svadati, parožiti, poprijeko gledati... Kao da je "dava uša u čovika", pa ispada, nuder, da je čovjek jedino živo biće koje odbija biti ono što jest, čovjek. A on je, čovjek, najsvjesnije Božje stvorenje i jedini živi stvor koji psuje, laže i ratuje.

DOKTOR STIPAN IZ MALE BRDSKE OAZE

"U Strizirepu se psovalo samo 'eben ti zemlju'", kazat će najpoznatiji Strizirepljanin prof. dr. sc. Stipan Janković kad stigismo u zaselak Medici, radiolog, sveučilišni profesor, dekan i znanstvenik s više desetaka objavljenih radova u CC časopisima i međunarodno indeksiranim publikacijama, a koji se do 2018. godine citiraše više od 1550 puta. Nadalje, autor je, koautor, urednik i suradnik više od trideset znanstvenih i stručnih knjiga i publikacija iz radiologije, medicinske dijagnostike i edukacije, ratne medicine, nagrađivan kao autor i urednik najboljih sveučilišnih udžbenika i nastavnog štiva. Odlikovao je Medaljom zasluga za narod, dobitnik je Nagrade Splitsko-dalmatinske županije za osobni doprinos razvoju zdravstva, niza priznanja Društva radiologa i HLZ-a uključujući i Nagradu "Ladislav Rakovac", dobitnik je Državne nagra-

de za promidžbu i popularizaciju znanosti u RH te nagrade Instituta za antropologiju "Gorjanović Kramberger" za izuzetan doprinos razvoju znanosti i antropologije u RH. I to nije sve... Dragovoljac je Domovinskog rata od 1. travnja 1991. do 30 lipnja 1996. godine, kada je demobiliziran u činu pričuvnog bojnika zdravstvene struke HV-a, nosilac je Spomenice Domovinskog rata i Spomenice Domovinske zahvalnosti te posebne pohvalnice generala Ante Gotovine za doprinos u "Olujji" te Zahvalnice Hrvatskog liječničkog zbora za sudjelovanje u Domovinskom ratu. I još, odlikovan je Redom Hrvatskog trolista, Medaljom "Olujja" i Redom bana Josipa Jelačića. Uz to napisao, izpisao i objavio dvije knjige: autobiografski roman MOJ HRVATSKI AMERIČKI SAN I SANITET 6. DP SPLIT U DOMOVINSKOM RATU (Dnevnički zapisi načelnika zdravstvene struke). I da se pohvalim, ovaj veliki čovjek iz male brdske strizirepske oaze umnih ljudi, mira i tišine, oporog i teškog života, školski je kolega moje malenkosti iz sinjske Gimnazije "Dinko Šimunović", "moja godina" i - prijatelj. Ukratko toliko o profesoru iz ovog usnulog malenog mjesta, a ima toga još pun "an-trešelj" (prostor između dva dijela natovarena samara), no malo je novinskog prostora.

Susret nas dvojice dječaka u trećoj životnoj dobi odskrinu nam vrata našega djetinjstva

i našeg mladalštva, elem, pa sjedeći na "sopici" (isklesan kamen za sjedenje) ispred njegove rodne kuće zaronismo u vrijeme petrolejki, ševarica (skromnih kamenih kuća s krovom od ševara, barske i riječne višegodišnje trajnozelenne biljke - rogoz, trska), vratismo se u vrijeme listopadskih šijuna (jakih kiša praćenih olujnim vjetrovima) i salaukovina (vrtložnih vjetrova), zaronismo u zemane kad po oranicama tražismo salatušu, samoniklu divlju salatu kao što su mlčićka, divlji luk, laboda, ljuta trava, štir... I kad nam matere cjeđahu tek pomuženo mljeko kroz komad krpe, a mi se pastičići umoreni trkom za ovcama krijepismo "jamužom", svježim nekuhanim mljekom, i divljim voćem: gloginjama, trnjinama, drinjinama, kupinama, šepurikama... Što su to banane pojma ne imasmo... Ali znasmo koliko istine imaše u narodnim mudrostima kojima nas učahu, kao u ovoj: "Ko liti laduje, zimi gladuje." Znasmo tada i "ko u kući kosi, a ko vodu nosi, ko šije, a ko brije, a i ko ore, a ko zoblje".

PUZDROM SU SE

MAZALI GUMASI

"Oralo se ralom i plugom koje su vukli volovi, a tko je imao dva vola, e taj je bio bogat. Tko je imao konja, taj je bio još veći bogataš. Sijala se pšenica, zob, proso i kukuruz, sadio se kupus, raštika, krumpir, a selo je bilo pu-

Ovakve kuće i imanja Strizirepu daju dodatnu vrijednost

Župnik don Ivan Ujević u crkvi sv. Roka

no blaga: ovaca, krava, volova, magaradi, konja... I svinja, nitko bez odgojene svinje nije ulazio u zimu. Veterinara nije bilo, ali je bio Lovre Babić zvani Škopigru da iz Vošana koji je škopio gude, krmače, prasice. Škopljenja guda Lovre je naplaćivao, a dok ih je škopio govorio je: 'Ako ti je iz Vošana baba/gudu ču ti uskopiti džaba/malo ulja, malo luga/da joj manje bude tuga'. Puzdra se nije bacala, ljudi su puzdrom mazali gumaše, nije bilo kreme, a štitina, čekinje, oštre dlake svinje se prodavala četkaru Čaleti iz Trilja. Krave su se oplodivale ispod murve Filipa Anđelića, a oplodivao ih je državni bak, bik, neuskopljeno govedo. Normalno, djece je bilo ka pilića, tada su se djeca pravila iz dosade. Unatoč teškoj životu ljudi su bili sretni i veseli. Pjevali su rere i gange". ispriča profesor u mirovini Stipan, kad izronismo iz sjećanja te zamoli župnika don Ivana Ujevića, Ivana Anđelića Pavašina (75) i Nediljka Jankovića (72), e da "bace jednu pismu". A oni jedva dočekase pa zagangaše i kroz strizirepski hrastovik se prosu čarobno troglasie utihnulog napjeva, gange koja izvire iz nutrine čovjeka, nekoć najomiljenijeg pjeva ruralnih ruralnih sredina, za koju Petar Ujević ustvrdi: "Koliko god se distiji gange grlom pjevali, srce je njihova kajdanka."

"Pivala se i rera i ganga", kazat će rečeni Ivan Pavašin, "pivajuć smo išli na silo, na silu se

potukli i kući se vraćali pivajuć. Više se ne ide na silo, niti se piva. U Anđelića je bilo sedam dimova, nije bilo kuće u kojoj nije bilo sedam-osam ćeljadi, a sada sam u Anđelića samo ja i supruga mi Dragica. Selo se počelo napuštati kad se počelo odlaziti na rad u Njemačku, tako da u mistu nema kuće iz koje nisu bila dva čovika vanka. Ja sam tamo bja 21 godinu, bja sam zidar, a sad sam u penziji. Kad je bilo dice, bila je i škola."

ZVIZDAN ZEŽE, A VUČIJA TEŠKA...

Doktor Stipan će strizirepskom mementu dodati još nekoliko slika i prilika iz zaspale strizirepske carolije: "Kad sam ja bio u trećem razredu, imao sam više škole nego učitelj. Inače, zaselak Medići su bili općina Tjarića, župa Strizirep, kotar Sinj, a Jankovići su doselili najprije iz Poljica u Bisko, potom iz Biska u Strizirep. A najveći baby boom Strizirep je doživio nakon Drugog svjetskog rata. Vratili su se ratnici i bilo je udri... Nije bilo struje, televizije, radija, ali je bilo 'srotinjske zabave'. U mojoj kući nas je bilo jedanaestero. Teško se živjelo, a kad bi vode nestalo u čatrnjama, po vodu se išlo na Gaz, na Rudu ispod Jabuke. Žene s vučijom na leđima ili s vučijama na magaretu ili na konju tko

Jakov Ursić ispred svoje nove kuće čisti zaštitni pokrivač bazena

ga je imao. Žito smo mljeli u mlinici oćeva prijatelja Vida Samarđića na rječici Grab u Grabu, tri kilometra od Gaza."

Drage moje žene, do Gaza na rijeci Rudi je desetak kilometra puta nizbrdo i toliko natrag uzbrdo, kroz šumu i kamenjar pa preko Vrpolja i Velića, pa niz Dželaguše do točila. Pola dana hoda, ne uspravno, rodice dične, nego zgrčeno i zgurenno jerbo s uprećnim teretom, bremenom i vučijom, ne može se ići, hodati uspravnog tijela. A zvizdan žeže, a vučija teška. Ako niste znale, vučija je ovalna drvena bačvica zapremine tridesetak litara. I s tim teretom na leđima žene pjevaše, reraše i gangaše: "Lipava momka i debelo prase/to ću, majko, odabrati za se". Tako se trudaje strizirepske matere onomad kad "kaša biše ritka, a kašika plitka" i kad "u nebu biše smrklo, a u zemlji smrzlo". No, bez truda ne vrju ni Cetina ni Ruda, a bez njega, bez truda, ne može "provriti" ni pura na komuni. Znati je, drage i mile moje, muškarcu se u to vrijeme ne pratahu i našim materama ne bi druge nego "uprti pa do smrti". S druge pak strane, nuder, žene nisu išle u gostionicu...

DJED MATE JE IMAO 13 ĐUCANA

"Je, bila je u selu gostionica "Kod Janka", reče Nediljko Janković (72), "a moj čaća je zna arapski. Bija je korpar u Češkoj pa kad se razbolija, završija je u bolnici. I u bolnici je leža kraj jednog Arapina... Naša misto je bilo selo veseljaka i šalčina. Ljudi su bili veseli i volili su šalu, dosta je Strizirepljana korparilo u Češkoj..." I dok momci i muževi korpariše, galantariše po Češkim Budjeovicama, Taboru i Lisi, gradovima u Češkoj gdje su korpari, galantari najčešće odsjedali, djevojke im i supruge po strizirepskim gajevima reraše i gangaše: "Moj dragane u tudemu svjetu/čuvaj našu ljubav započetu". I: "Ja oboli svita slušajući/a moj dragi korpu nosajući". Luka Janković (87) dodao: "I moj čaća Jozo je bija galantar u Češkoj, ja sam u penziji, obnovio sam ćaćinu kuću. Još sam na nogama i po kruh idem u Trilj". A profe-

sor doktor Stipan Janković, prva osoba iz Strizirepa koja završi fakultet i postade liječnik i dekan, ispriča kratak sinopsis, filmski sažetak svoga djeda Mate: "Moj djed Mate se vratio iz Čehoslovačke tek 1966. godine, a kao mladić i vojni obveznik otišao je u rat 1914., a ratovao je na rijeci Piavi. Nakon rata je ostao živjeti u Beču, potom se preselio u Prag, pa u Karlove Vary. Tamo je imao 13 đucana i veliku tržnicu u gradu, no kad su 1945. godine došli crvenoarmejci, proglasili su ga kulačkom i narodnim neprijateljem te ga strpali u zatvor na 10 godina. Kao uzornom zatvoreniku, a nakon izdržane robije, predložili su mu zaposlenje, mjesto zatvorskog čuvara u zatvoru u kojem je robijao. Djed je to prihvatio i na tom radnom mjestu ostao sve do umirovljenja, a u Strizirep se vratio 1966. g. s mirovinom od 1300 kuna. Ali moja baba Iva, njegova supruga, nikako nije htjela prihvatiti njegov povratak u našu kuću nakon toliko godina, a još manje povratak u nezin krevet. Govorila je: 'Šta će mi on sada, nije dolazija od onog rata, eno mu one njegove u Češkoj.' Sve do smrti 1976. djed je bio tih, pognuta držanja i posramljen, a baba Iva je umrla 1989. g. I cijeli život je preživjela s jednim okom."

U POKRETNOM KINO ZAJEDNO JAJE

Pitam ga otkud toliko murve u ovom malenom mjestu s četiri prezimena (Anđelić, Janković, Ursić i Ruščić), a on mi pojašni: "Da bi se krave i volovi mogli češati o deblo murve i s leda skidati nametnike. Zato je ispred svake štale murva..." Pojašni doktor i nastavi nizati sličice iz strizirepskog djetinjstva: da oni pastirčići vođu pijahu iz škrapa, da Lovre Ursić bijaše najbolji meštar za bu-rače, mješnice od janjeće i kozje kože, da Miško Ursić imaše šest prstiju na ruci i bijaše najbolji uzgajivač junaca i bikova..." Anđelko Ursić (72) mu uskoči u riječ te kaza: "To je bija moj dida, a moj čaća Nikola zvani Šefjeljića krave." Doktor potvrdi i nastavi: da se sjeća čovjeka s nadimkom Policija koji je od bijesa kidao novča-

nice i pišao s vrata, da Luka Janković zvani Rod bijaše najjače ćeljade u selu i okolici, pa kako su se kupali u lokvi u Dujkinu docu i uz komin slušali priče o hajduku Anđriji i kamišaru Kapulici te da je svako odraslo ćeljade u selu imalo nadimak pa... A onda Anđelko opet uze riječ: "Moga ćaću Nikolu su zvali Šef, a mene zovu Mudo. Brata Ivana svi zovu Jajeta..." "Godina" Stipan nastavi: "U razredu nas je bilo 30, bio sam ministrant župniku don Pavlu Vukoviću. U selo je dolazio jedan čovjek poznat po nadimku Rutar, bio je iz Pođa, otkupljivao je rute, stare tkanine i to prodavao tekstilnoj industriji u Dugoj Reši. A iz Sinja, kotarskog središta, dolazio je stanoviti Kruška s pokretnim kinom, a filmovi su se prikazivali u kući Ivana Jankovića Janka. Cijena ulaznice je bila jedno jaje ili pet dinara. Dinara nismo imali pa smo krali jaja..." Čpet će Anđelko: "Tako je, ja sam s profesorom krao jaja u babe i s jajima smo plaćali ulaznicu za kino." Profesor produži: "Ovdje se uvijek držalo do vjere i do blaga. Ljudi su tepali svome blagu i iz te ljubavi prema njemu nastala je uzrečica: 'Sretnom čovjeku žene umiru, a nesretnom kobile ugibaju, jer lakše je naći novu ženu nego kupiti kobilu.' Mi smo u Trilj odselili 1960. g. a selo je dobilo ime po prezimenu Strizirep kojeg više nema. Krov na crkvi sv. Roka je bio od ševara i sagrađena je 1600. g."

POTEŠTAT BUGARIN: VRATITI ĆE SE ŽIVOT

No 1755. g. Strizirepljani sagrađiše novu župnu crkvu, popravivši ju 1941., a obnoviše 2000. g. Ali u njoj iz godine u godinu bijaše sve manje misnika... Župnik don Ivan (opslužuje Strizirep, Vrpolje i Čacvinu) veli: "Na misi bude 10-ak ljudi, u mene su sve mise pjevane. Ovdje se već dugo nitko nije ni rodio ni vjenčao." Pa ima li izgleda da se to promijeni? Gradonačelnik Trilja Ivan Bugarin je optimističan, reče: "Izgradnjom zaobilaznice Trilja preko Čaporica i Vrpolja ovdje će se vratiti život. Uvjeti postoje, Grad Trilj je financirao mrtvačnicu, vodovod je došao 2012. g., selo ima sve asfaltirane ceste i prema Vrpolju i prema Budimirima, a u tijeku je asfaltiranje ceste prema Tjarići. Tu je i rasvjeta, organizirano je odvoženje smeća, povratnici grade nove kuće bazenima. Tu su već tri bazena i ovdje se ljudi okreću turizmu." I Jakov Ursić (68) se vraća i gradi. Kaže: "Ja još radim u Njemačkoj, tamo pomažem sinu Grgi, ali ja najviše volim ovdje. Ovi mir, ovu lipotu i tišinu ne možeš nigdi imat ka ovdje. I nigdi ne možeš opustiti živce ka ovdje..."

I mi ih opustimo u ovoj kamešničkoj nedirnutoj oazi nedirnutu prirode.